

Т. Ф. Панченко

Екологічний туризм

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ – цілеспрямовані подорожі на природні території для ознайомлення з місцевою культурою та історією середовища, які не порушують цілісність екосистем. Е. т. – один з найновіших напрямів турист. діяльності, який розвивається швидкими темпами (20 % ринку світ. туризму).

Започатк. 1950 в Африці легалізацією полювання, у зв'язку з чим виникла потреба в організації рекреац. зон. Створ. у той період заповідники, нац. парки і мислив. угіддя нині приносять значні прибутки. Стрімкий розвиток Е. т. в останні десятиліття пояснюють погіршенням стану довкілля, а також освоєнням нових місць відпочинку – гір. курортів, узбереж морів тощо. Свідченням популярності Е. т. є підвищення рівня екол. свідомості насел. та зростання інтересу до природ. середовища. 2002 ООН відзначила Міжнар. рік Е. т. Незважаючи на значну кількість опублікованих останнім часом наук. праць з проблеми, універсал. визначення поняття ще не сформульовано. Екол. організації у його трактуванні акцентують увагу на природ. зорієнтованості, турист. індустрія більшого значення надає вироб. аспекту. На основі аналізу наявних дефініцій виокремлено осн. принципи Е. т.: він стимулює і задовольняє бажання спілкування з природою шляхом організації подорожей у нац. парки, заповідники, заказники та ін.; має незнач. негатив. вплив на природне середовище, спонукає туристів до сприяння його охороні та соц.-екон. розвитку території; поєднує відпочинок, розваги й екол. освіту мандрівників, вимагає дотримання правил поведінки; передбачає проживання на охорон. території місц. мешканців, які виконують функції обслуговуючого персоналу і водночас ведуть традиц. природоошадне госп-во, що забезпечує соц.-екон. розвиток регіону; сприяє встановленню гармонії між людиною і природою, відновленню духов. і фіз. сил людини, вихованню в неї почуття відповідальності за стан довкілля.

Важливою рисою Е. т. є стійкість – баланс екол., соц.-культур. і екон. впливів. Іноді в літературі на позначення поняття «Е. т.» неправомірно використовують терміни «зелений туризм», «природ. туризм», «біол. туризм», «сільс. туризм», «м'який туризм» та ін. У німецькомов. країнах найчастіше застосовують термін «м'який туризм», або «екол. і соціально відповідальний туризм», запропонований 1980 Р. Юнгком. Зазвичай м'який

туризм протиставляють жорсткому, гол. мета якого – макс. прибуток. Термінол. проблема спричинена тенденціями до комерціалізації туризму та застосування реклам. і маркетинг. схем, які маскують реал. ставлення до проблем довкілля під стійкий природоорієнтований Е. т. Розвивається Е. т. на територіях природно-заповід. фонду, в межах яких наявні умови для тривалого або короткочас. відпочинку, ознайомлення з рослин. і тварин. світом, екол. екскурсій, природоохорон. освіти. Середовищем Е. т. є нац. природні парки (Карпат., Шацький, Азово-Сиваський та ін.), регіон. ландшафтні парки (Дністров. каньйон, Кінбурн. коса), а також біосферні заповідники, найвідоміший серед яких – «Асканія-Нова» (сmt Асканія-Нова Чаплін. р-ну Херсон. обл.). Окрім еталон. ділянок степу та цінних видів тварин, дендро- і зоопарку, у ньому функціонують ферми страусів і афр. копитних. Дунай. біосфер. заповідник охоплює природ. об'єкт світ. масштабу – дельту Дунаю, другу за величиною в Європі. Природне багатство і своєрідність цієї місцевості забезпечують унікал. екол. середовище для рибальства і мисливства, екол. освіти тощо. Дунай. плавні – поєднання о-вів і мор. акваторії – належать до водно-болот. угідь міжнар. значення. Об'єктом турист. огляду є також м. Вилкове (Кілій. р-ну Одес. обл.) з числен. протоками і каналами – т. зв. укр. Венеція. Серед природно-заповід. об'єктів України, які можуть бути використані для розвитку Е. т., важлива роль належить дендропаркам «Софіївка» (Умань), «Олександрія» (Біла Церква), «Тростянець» (Ічнян. р-н Черніг. обл.) та ін., що є зразками ландшафтно-парк. мистецтва України і турист.-екскурсій. об'єктами міжнар. значення. Визнач. місцями Е. т. є також парки-пам'ятки садово-парк. мистецтва (їх в Україні кілька сотень) – Новочорторий. (Любар. р-н Житомир. обл.), Згурів. (Київ. обл.), «Хутір “Надія”» (Кіровоград. р-н Кіровоград. обл.), Корсунь-Шевченків. (Черкас. обл.) тощо. Нині існує ідея організації комплексу для Е. т. поблизу Одеси на території регіон. ландшафт. парку «Тилігульський». У цій місцевості наявні орнітол., ботан. і зоол. заказники; природне середовище – сухий степ з унікал. мікрокліматом, притаманним тільки цій частині України. Ідея полягає у формуванні екол. середовища з урахуванням усіх ресурсів: зоопарку «Степ. сафарі», осередку дельтапланеризму, місць цікавого туризму (ловля крабів і раків, мисливство, кінні верхові прогулянки, катання на трійках), фермер. садиб, екзот. рекреац. поселень з майстернями для різних промислів тощо. Створюючи об'єкти Е. т. необхідно максимально зберігати ландшафтне середовище й обмежувати кількість т. зв. експозиц. зон (невеликі впорядковані огляд. майданчики), екол.-навч. стежок (мережі доріг – пішохід., канат., водних), будівництво захис. павільйонів, колодязів тощо. Для ночівлі найдоцільнішим в умовах територій природно-заповід. фонду видом житла є екол. будинок. При його спорудженні використовують мін. площу продуктив. землі і буд. матеріали, які не мають токсич. ефекту (дерево, камінь).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Кекушев В. П., Сергеев В. П., Степаницкий В. Б. Основы менеджмента экологического туризма: Учеб. пособ. Москва, 2001;
2. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: Навч. посіб. К., 2004;
3. Панченко Т. Ф. Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура. К., 2009.

Бібліографічний опис:

Екологічний туризм / Т. Ф. Панченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18690>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).